

ΑΜΑΛΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΑΡΣΕΝΗ

Email: amaliaarseni@gmail.com

Νεαρές ηρωίδες στην πεζογραφία της πρώτης μεσοπολεμικής δεκαπενταετίας:

Το Πέρασμα στην Ενηλικίωση

Στόχος της προτεινόμενης διδακτορικής διατριβής, είναι η μελέτη και ανάλυση της διαδρομής της Ενηλικίωσης των νέων γυναικών και η διαμόρφωση της ελληνικής γυναικείας νεωτερικής ταυτότητας όπως αυτές αναδεικνύονται μέσα από την γυναικεία πεζογραφία της πρώτης μεσοπολεμικής δεκαπενταετίας και συγκεκριμένα στα έργα των Μ. Βόλτου *Λεβαντινισμοί* (1921), Γ. Καζαντζάκη *Γυναίκες* (1931), Λ. Νάκου *Η Ξεπάρθενη* (1932), Μ. Πολυδούρη *Ρομάντσο και άλλα Πεζά* (1926), Τ. Σταύρου *Εκείνοι που Έμειναν* (1933), Ν. Ρωζέττη *Η Ερωμένη της* (1929). Η πρώτη δεκαπενταετία του Μεσοπολέμου επιλέχθηκε χρονικά ως πεδίο έρευνας, καθώς κατά την περίοδο αυτή, πυροδοτείται και γιγαντώνεται ένα κλίμα αμφισβήτησης του κοινωνικού συστήματος και των κυρίαρχων παραδοσιακών αντιλήψεων. Ο εντεινόμενος δυσμός της Ελληνικής κοινωνίας κλονίζει την παραδοσιακή Ελληνική οικογένεια και ανατρέπει τις δομές κοινωνικής συγκρότησης καθώς και παγιωμένα πρότυπα και πεποιθήσεις.

Φορείς και μάρτυρες των αλλαγών αυτών είναι και οι νέες γυναίκες καθώς οι κοινωνικοοικονομικές αλλαγές που συντελούνται, αλλάζουν και επαναπροσδιορίζουν διαρκώς το ρόλο τους, τα φυλετικά πρότυπα και τις ατομικές και συλλογικές προσδοκίες για αυτές. Εγείρονται ερωτήματα σχετικά με τη διαχρονική απεικόνιση και τον υπάρχοντα κοινωνικό ρόλο των νέων γυναικών, και διερευνάται η ανατροπή των πρότυπων σε συνάρτηση με την άνοδο της αστικής τάξης, την αστικοποίηση και την επιρροή του φεμινιστικού κινήματος. Αναλύονται οι πιθανές αιτίες των διαφορετικών προσεγγίσεων στα υπάρχοντα πρότυπα και η πιθανότητα απόδοσης των παρεκκλίσεων σε συγκεκριμένες μεταβλητές όπως τα ατομικά βιώματα, οι πολιτικές πεποιθήσεις και η κοινωνική τάξη.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, η Γυναίκα που εμφανίζεται στο προσκήνιο ως ηρωίδα των πεζογραφημάτων βιολογικά αλλά και κοινωνικά ενηλικιώνεται: μέσω της Απώλειας, και της Θυσίας που συμβολικά αποτελούν μια τραγική τελετή κάθαρσης, η γυναίκα χειραφετείται και αποκτά νέους κοινωνικούς ρόλους και ταυτότητες. Η διαδικασία της Ενηλικίωσης, στο μεταίχμιο δύο σταδίων εξέλιξης, με βάση την Ψυχαναλυτική θεωρία επέρχεται με την Απώλεια που δραματικά ανακατασκευάζει την νέα πραγματικότητα. Η υπό διαμόρφωση νεωτερική ταυτότητα της νέας γυναίκας, όπως εμφανίζεται στα υπό εξέταση λογοτεχνικά κείμενα, διερευνάται σε συσχετισμό με την εγκαθίδρυση της μοντέρνας κοινωνίας. Μέσω της ηθικής και κοινωνικοπολιτικής κρίσης σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο αντίστοιχα, ο επίπονος δρόμος προς τον Νεωτερισμό φαντάζει ως πρόκληση και αναπόφευκτη απαίτηση της Νέας Εποχής.

Η εισαγωγή της παρούσας διατριβής, παραθέτει και ορίζει το ιστορικοκοινωνικό αλλά και το ιστορικοφιλολογικό πλαίσιο της εποχής του Μεσοπολέμου. Οι βασικές θεωρητικές έννοιες ορίζονται με τη χρήση θεωρητικών εργαλείων της Ψυχαναλυτικής Κριτικής (Freud, 1917/ Erikson, 1968) και των Πολιτισμικών Σπουδών (Butler, 1990/ Kristeva, 1992/ Felski, 1989) ενώ παράλληλα διερευνάται το πλαίσιο του Γυναικείου Αυτοβιογραφικού Λόγου, του *Bildungsroman* και της διαλεκτικής ανάμεσα στην Ιστορία και την Λογοτεχνία ως δύο αλληλένδετους άξονες κατανόησης της πραγματικότητας.

Το πρώτο κεφάλαιο παρουσιάζει και αναλύει τα συγκεκριμένα έργα και τους λόγους για τους οποίους επιλέχθηκαν οι συγκεκριμένες γυναίκες συγγραφείς. Με την αρωγή της ιστορικοφιλολογικής και αρχαιακής έρευνας φωτίζονται τα ερμηνευτικά πλαίσια των έργων και οι βιογραφίες των συγγραφέων τους. Επίσης, αναλύεται η επιρροή των διαφορετικών λογοτεχνικών ρευμάτων (κοινωνικός ρεαλισμός, ρομαντισμός), ειδών (νουβέλα, μυθιστόρημα, διήγημα) και ατομικών χαρακτηριστικών της κάθε συγγραφέως (φύλο, κοινωνική τάξη, καταγωγή, πολιτικές πεποιθήσεις) στο εκάστοτε πεζογράφημα και στην απεικόνιση της νέας γυναίκας και του ρόλου της στην κοινωνία.

Το δεύτερο κεφάλαιο, ακολουθεί τον γραμμικό νοηματικό άξονα της Ψυχανάλυσης -που χωρίζει την ενηλικίωση σε στάδια (stages)- και αναλύει τις αφορμές και τους λόγους που θέτουν σε εκκίνηση τη διαδικασία ενηλικίωσης, όπως αυτές αποτυπώνονται στα κείμενα που εξετάζονται. Συγκεκριμένα εντοπίζονται και αναλύονται οι παράμετροι της κανονικότητας ως συνάρτηση της ανδρικής παρουσίας και οι λόγοι της Κρίσης των γυναικείων χαρακτήρων. Η Κρίση αναλύεται ως το βασικό επεισόδιο της ψυχοκοινωνικής διαδρομής και διερευνάται η αφηγηματική της παρουσίαση.

Το τρίτο κεφάλαιο αναλύει την διαχείριση της Κρίσης και της Απώλειας. Το Πένθος, οι θυσίες και οι μηχανισμοί άμυνας που ενεργοποιούνται από το Τραύμα εισέρχονται στο μικροσκόπιο της ερμηνευτικής ανάλυσης. Σε συνάρτηση με τα ιστορικά γεγονότα που συντελούνται, σκιαγραφείται η γενικότερη κρίση αξιών και η ριζοσπαστική αλλαγή στον τρόπο σκέψης και δράσης στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο.

Το τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει την εξισορρόπηση, την επαναφορά του status quo και την προσαρμογή στην νέα κοινωνική πραγματικότητα. Η χειραφέτηση διαφαίνεται ως βασική επιθυμία και σημαντική πιθανότητα ενώ το ανοιχτό τέλος ανοίγει τον ορίζοντα των προσδοκιών και υπόσχεται μια νέα εναλλακτική προοπτική. Στον επίλογο καταγράφονται τα συμπεράσματα και απαντιούνται τα βασικά ερωτήματα σχετικά με τον παραλληλισμό της προσωπικής και της κοινωνικής κρίσης καθώς και της διαλεκτικής της Ιστορίας με την Λογοτεχνία.

Η έρευνα και η προτεινόμενη μεθολογία της διατριβής είναι ιστορικοφιλολογική με χρήση θεωρητικών εργαλείων από την Ψυχανάλυση, τη Φεμινιστική Κριτική, τις Σπουδές Φύλου και τον Νέο ιστορικισμό. Η παρούσα διατριβή φιλοδοξεί επίσης να συμβάλει στην μελέτη και ανάδειξη άγνωστων γυναικών συγγραφέων του Μεσοπολέμου και των έργων τους,

καθώς και στην διεξοδική διερεύνηση της αλληλοτροφοδοτούμενης σχέσης μεταξύ Ιστορίας και Λογοτεχνίας σε περιόδους κρίσης.

Έργα Ελληνίδων πεζογράφων του Μεσοπολέμου

1. Μαρία Βόλτου, *Λεβαντινισμοί*, 1921
2. Καζαντζάκη, Γαλάτεια, *Γυναίκες*, 1931
3. Νάκου, Λιλίκα, *Η Ξεπάρθene*, 1932
4. Πολυδούρη Μαρία, *Ρομάντσο και άλλα Πεζά*, 1926
5. Ρωζέττη, Ντόρα, *Η ερωμένη της*, 1929
6. Σταύρου, Τατιάνα, *Εκείνοι που έμειναν* 1933

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Αβδελά, Έφη και Ψαρρά, Αγγέλικα, *Ο Φεμινισμός στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου: Μια Ανθολογία*, Γνώση, Αθήνα 1985.
- Ασδραχάς, Σπύρος, *Επισκόπηση της νεοελληνικής ιστορίας, εξέλιξη της νεότερης Ελλάδας (1856-1909) και Η Ελλάδα Σύγχρονο Κράτος (1910-1940)*, Θεμέλιο, Αθήνα 1976.
- Βαρίκα, Ελένη, *Η Εξέγερση των Κυριών: Η γένεση μιας φεμινιστικής συνείδησης στην Ελλάδα 1833-1907*, Κατάρτι, Αθήνα 1996.
- Βασιλειάδης, Β, *Η ιδεολογία της λογοτεχνικής κριτικής του Μεσοπολέμου για τη γυναικεία και την ανδρική λογοτεχνία*, Διδακτορική διατριβή, 2006.
- Δαφνής, Γρηγόριος, *Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων (1923-1940)*, Ίκαρος, Αθήνα 1955.
- Δερτιλής, Γιώργος, *Επτά πόλεμοι, τέσσερις εμφύλιοι, επτά πτωχεύσεις 1821-2016*, Πόλις, Αθήνα 2016.
- Καραντώνης, Αντρέας, *Πεζογράφοι και πεζογραφήματα της γενιάς του '30*, Παπαδήμας, Αθήνα, 1990.
- Καστρινάκη, Αγγέλα, *Οι περιπέτειες της νεότητας. Η αντίθεση των γενεών στην ελληνική πεζογραφία (1890-1945)*, Καστανιώτης, Αθήνα 1995.
- Κοτζιάς, Αλέξανδρος, *Τα φοβερά ντοκουμέντα: Ο εθνικός διχασμός*, Φυτράκη, Αθήνα 1974.
- Λιανοπούλου, Ελένη, *Οι Ελληνίδες Πεζογράφοι του Μεσοπολέμου (1921-1944)*, διατριβή, 1993.
- Μόσχου- Σακορράφου, Σάσα, *Ιστορία του ελληνικού φεμινιστικού κινήματος*, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα 1990.
- Ντουνιά, Χριστίνα, *Λογοτεχνία και Πολιτική στον Μεσοπόλεμο. Τα περιοδικά της Αριστεράς*,

- Καστανιώτης, 1996.
- Ντουνιά, Χριστίνα, *Πέτρος Πικρός, Τα Όρια και η Υπέρβαση του Νατουραλισμού*, Γαβριηλίδης, 2006.
- Παπαγεωργίου - Βενέτας, Αλέξανδρος, *Η Αθήνα του Μεσοπολέμου Μέσα Από τις Μέρρες του Γιώργου Σεφέρη*, Ίκαρος, Αθήνα 1996.
- Πολίτου Ελένη – Μαρμαρινού, Βίκυ Πάτσιου (επιμ.), *Ο νατουραλισμός στην Ελλάδα- Διαστάσεις – Μετασχηματισμοί - Όρια*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2007.
- Amossy, Ruth, *Les idées reçues. Semiologie de stereotype*, Nathan, Paris 1991.
- Amossy, Ruth- Herschberg, Pierrot Anne, *Stereotypes et Clichés*, Nathan, Paris 1997.
- Baker Miller, J. *Toward a new psychology of women*. Boston: Beacon Press, 1976.
- Barker, Chris. *Cultural Studies: Theory and Practice*, Sage, London, 2000.
- Bauman, Zygmunt, *Identity: Conversations with Benedetto Vecchi*, Polity Press, Cambridge, 2004.
- Bourdieu, Pierre. *Η ανδρική κυριαρχία*, μτφρ. Γιαννοπούλου, Αθήνα, Πατάκης, 2007.
- Butler, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, 1990.
- Butler, Judith. *Bodies that matter: on the discursive limits of "sex"* New York: Routledge, 1993.
- Butler, Judith (2004). *Precarious life: the powers of mourning and violence*. London, New York: Verso.
- Bordo, Susan R., “The Body and the Reproduction of Femininity: A Feminist Appropriation of Foucault”. Alison Jaggar and Susan R. Bordo (eds.), *Gender Body Knowledge. Feminist Reconstructions of Being and Knowing*, Rutgers University Press, New Brunswick- New Jersey 1992, 13-33.
- Culler, Jonathan, *Αποδόμηση: θεωρία και κριτική μετά το δομισμό*, μτφρ. Α Λαμπρόπουλος, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2006.
- Deaux, Kay, “Psychological Constructions of Masculinity and Femininity” Anselmi, Dina L. - Law, Anne L, *Questions of Gender. Perspectives and Paradoxes*, McGraw-Hill, New York 1998, 206-215.
- Felski, Rita, *Literature after Feminism*. The University of Chicago Press. 2003.
- Felski, Rita. *Beyond Feminist Aesthetics*. Harvard University Press. 1989.
- Freud, S. (1917). Mourning and Melancholia. *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914-1916): On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology and Other Works*, 237-258

- Freud, S (1933). *Femininity*. In: Strachey, J, ed. The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud. London: Hogarth Press, 1953; XXII: 112–135.
- Freud, S (1905). *Three essays on the theory of sexuality*. In: Strachey, J. ed. The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud. London: Hogarth Press, 1953; VII: 125–245.
- Gilligan, C. *In a different voice: women's conception of the self and morality*. Harv. Educ. Rev 1977; 47(4): 481–517.
- Goffman, Erving, *Στίγμα. Σημειώσεις για τη διαχείριση της φθαρμένης ταυτότητας*, μτφρ. Δήμητρα Μακρυνιώτη, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2001.
- S. Hall - B. Gieben, *Η Διαμόρφωση της Νεωτερικότητας: Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτική, Πολιτισμός*, Σαββάλας, Αθήνα 2003.
- Stuart Hall, David Held, Anthony McGrew, *Η νεωτερικότητα σήμερα: οικονομία, κοινωνία, πολιτική, πολιτισμός*
- Humm, Maggie, “Feminist Literary Theory” Stevi Jackson and Jackie Jones (eds.), *Contemporary Feminist Theories*, Edinburg University Press, Edinburg 1998, 194–212.
- Huf, Linda, *A Portrait of the Artist as a Young Woman. The Writer as Heroine in American Literature*, Frederick Ungar Publishing CO., New York 1985.
- Horney, K. *The flight from womanhood*. Int. J Psychoanalysis. 1926; 7: 328–339.
- Klein, Viola, *The feminine Character*. History of an Ideology, Routledge, London 1989.
- Kristeva J. *Black Sun. Depression and Melancholia*. Columbia University Press 1992;
- Madoc- Jones, Beryl & Coates, Jennifer, *An Introduction to Women's Studies*, Blackwell Publishers, Oxford 1996.
- Marmor, J. *Changing patterns of femininity: psychoanalytic implications*. In: Rosenbaum, S, Alger, I, eds. The marriage relationship. New York: Basic Books, 1968.
- Nadelson, C, Notman, M, Bennett, M. *Success of failure: psychotherapeutic considerations for women in conflict*. Am J Psychiatry 1978; 135(9): 1092–1096.
- Millet, Kate, *Sexual Politics*, University of Illinois Press, Urbana and Chicago 2000.
- Plain G, Sellers Susan, *A History of Feminist Literary Criticism*. Cambridge University Press, 2007.
- Thompson, C. *Some effects of the derogatory attitude toward female sexuality*. Psychiatry 1950; 13: 349–354.